

# The role of social networks in the amount of electronic and print studies

## Case Study: Students of Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Islamic Azad University<sup>1</sup>

**Mitra Samiei**

Assistant Professor, Department of Information Science, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran (**Corresponding Author**). samiei.mitra66@gmail.com

**Hadiqa Ghobadi Ter**

Master of Science in Information Science, University of Science and Research, Tehran, Iran. fmghobadi2010@jmail.com

**Najla Hariry**

Professor, Department of Communication and Information Science, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran. nadjlahariri@gmail.com

### Abstract

**Aim:** The purpose of this study was to investigate the role of social networks in the electronic, print and non-text study of the Faculty of Literature and Humanities of the Islamic Azad University Science and Research Branch of Tehran.

**Methodology:** This research has been carried out through a survey-analytical method of applied type. The statistical population consisted of graduate students of the faculty of literature, humanities and social sciences of Science and Research Branch of Islamic Azad University of Tehran who were 3032 people. The sample was randomly assigned to 216 individuals. The data gathering tool was a researcher made questionnaire. The collected data were analyzed using SPSS software using descriptive and inferential statistics.

**Findings:** Students use social networks between three and four hours (33.6%), and use Telegram (0.96) more than other social networks. as well as social networks in electronic and non-teaching (46%) and directed to non-syllabus studies (43%). The role of social networking in the electronic and non-teaching curriculum is (55%) and in non-syllabus curriculum is (52%). Social networks (55%) have contributed to the study of their peers.

**Conclusion:** Social networks play an important part in the habit of reading and face problems such as Internet speed, high Internet prices, high prices for printed materials, and lack of familiarity with sites and filtering. Considering the role of social networks in exchanging information, try to work on the capabilities of these networks and thereby increase their effective productivity.

**Keywords:** Students, Social Network, Electronic Study, Printed Study.

1. Hadgehog Ghobadi Terra (2019). **The role of social networks in the amount of study in electronic and print format Case study: Faculty of Humanities and Social Sciences, Islamic Azad University, Science and Research Branch Thesis Advisor**, Dr Nadjla. Hariri, Consulting Advisor, Dr Mitra. samiei .Tehran: ISLAMIC AZAD UNIVERSITY, SCIENCE AND RESEARCH BRACH, Faculty of Humanities-Department of Information Science and Science.

**Received:** 2018/12/05 ; **Accepted:** 2020/06/10

**\*\* Copyright © the authors**

## نقش شبکه‌های اجتماعی در میزان مطالعه الکترونیکی و چاپی

(مطالعه موردی: دانشجویان دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی)

واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی<sup>۱</sup>

میترا صمیعی

استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران،  
ایران (نویسنده مسئول). samiei.mitra66@gmail.com

حدیقه قبادی ترا

کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.  
fmghobadi2010@gmail.com

نجلا حریری

استاد، گروه علوم ارتباطات و اطلاعات، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران. nadjlahariri@gmail.com

### چکیده

**هدف:** پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی و چاپی درسی و غیر درسی دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران انجام شد.

**روش پژوهش:** این پژوهش با روش پیمایشی-تحلیلی از نوع کاربردی انجام شده است. جامعه آماری (۳۰۳۲ نفر) با روش تصادفی ساده، و حجم نمونه ۲۱۶ نفر تعیین شد. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته است و داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS در دوسطح توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

**یافته‌ها:** استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی بین سه تا چهار ساعت در روز (۳۳/۶٪) بوده و استفاده جامعه آماری از تلگرام (۰/۹۶) بیش از سایر شبکه‌های اجتماعی می‌باشد. دانشجویان مورد مطالعه از امکانات شبکه‌های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی ۴۶٪ و در جهت هدایت به مطالعه چاپی درسی و غیردرسی به میزان ۴۳٪ بهره می‌گیرند. نقش شبکه‌های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی ۵۵٪ و در مطالعه چاپی درسی و غیردرسی ۵۲٪ می‌باشد. شبکه‌های اجتماعی به میزان ۵۵٪ در ایجاد عادت به مطالعه نقش دارند.

**نتیجه‌گیری:** شبکه‌های اجتماعی در ایجاد عادت به مطالعه نقش داشته و دانشجویان مورد مطالعه در استفاده از این شبکه‌ها با مشکلاتی نظیر کندی سرعت و قیمت بالای اینترنت، قیمت بالای منابع چاپی و عدم آشنایی با سایت‌ها و فیلترینگ مواجه هستند. با توجه به نقش شبکه‌های اجتماعی در تبادل اطلاعات، ضروری است در مورد قابلیت‌های این شبکه‌ها و در نتیجه افزایش بهره‌وری مؤثر از آنها تلاش شود.

**کلیدواژه‌ها:** شبکه اجتماعی، مطالعه الکترونیکی، مطالعه چاپی، دانشجویان، دانشگاه علوم و تحقیقات تهران، شبکه‌های مجازی.

۱. پژوهش حاضر برگرفته از: پایان‌نامه کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی حدیقه قبادی ترا با عنوان: نقش شبکه‌های اجتماعی در میزان مطالعه الکترونیکی و چاپی (مطالعه موردی: دانشجویان دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی)، استاد راهنما: نجلا حریری؛ استاد مشاور: میترا صمیعی، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۹۷ است.  
تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۲/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۷/۰۷

## ۱. مقدمه

یکی از راه‌های نیل به جامعه دانایی محور، گسترش مطالعه است و شناسایی جنبه‌های گوناگون آن نظیر سرانه مطالعه، از لوازم برنامه‌ریزی برای نهادهای فرهنگی می‌باشد. نتایج مطالعات انجام شده پیرامون سرانه مطالعه در کشور ما حکایت از نادیده گرفته شدن مقوله مطالعه و کتابخوانی در میان اقشار مختلف جامعه دارد که قشر دانشجو نیز از این مقوله مستثنی نیست. مطالعه و کتابخوانی سرچشمه آگاهی است. قدر مسلم اینکه جامعه‌ای می‌تواند ادعای داشتن شهروندانی آگاه و مطلع را داشته باشد که آن شهروندان با مطالعه و کتابخوانی انس و الفت داشته باشند.

جامعه دانشجویی کشور به سبب موقعیتی که در آن قرار گرفته‌اند و همچنین به دلیل نیاز فراوان جامعه دانشجویی به آگاهی از اندیشه‌ها و تجارب، انتظار می‌رود که توجه و عنایت ویژه‌ای به مطالعه غیر درسی داشته باشند که متأسفانه نتایج حاصل از تحقیق ترکیان‌تبار (۱۳۸۴)، نشان از عدم توجه خاص به این مسئله و پیشی گرفتن سایر راه‌های گذران اوقات فراغت بر مطالعه غیردرسی است.

با توجه به ظهور فناوری‌های نوینی مانند تلویزیون، ماهواره، تلفن همراه، اینترنت و گفتگوهای اینترنتی که عمده‌تأبی هدف و بی‌برنامه هستند و بیشترین زمان را از قشر وسیعی از مردم می‌گیرد، توسعه و ترویج مطالعه اکنون از موضوع‌ها و دغدغه‌های بزرگ جوامع، به خصوص کشورهای در حال توسعه است.

نکته قابل توجه این است که امروزه مطالعه دیگر محدود به کتاب، مجله یا روزنامه نمی‌شود و محمل‌های جدید اینترنتی و مجازی که برای مطالعه به وجود آمده، راه را برای افزایش مطالعه گشوده است تا در هر زمان و هر مکان بتوان به جستجوی سریع و دلخواه برای مطالعه دست یافت (ترکیان‌تبار، ۱۳۸۴، ص ۳-۴).

در جهان امروز چنان‌که آذرنگ (۱۳۸۷) مطرح می‌کند، فناوری عصر اطلاعات و ارتباطات با امکاناتی که برای انتقال صوت و تصویر فراهم ساخته، خواننده قدیم را که مخاطب اصلی نشر کتاب می‌باشد، به خواننده - شنونده - بیننده - تبدیل کرده است. در جهان صنعتی مردم غالباً دانش مورد نیاز برای امور جاری خود را از رسانه‌های جمعی (رادیو، تلویزیون، شبکه‌های اجتماعی) دریافت می‌کنند (فیدر، ۱۳۸۰، ص ۷۵). شبکه‌های اجتماعی یکی از تاثیرگذارترین

سرویس‌های ارائه شده در اینترنت است که به نوبه خود تحول شگرفی را در نظام اجتماعی کشورهای جهان ایجاد کرده است. تحول در حوزه مطالعه متون و منابع نیز یکی از پیامدهای رواج استفاده از شبکه‌های اجتماعی است.

برخی مطالعات نشان داده است که ظهور و توسعه شبکه‌های اجتماعی و قالب‌های مختلف دیداری و شنیداری باعث ایجاد عادت‌های خوب مطالعه در انسان‌ها شده است، چرا که دیگر دغدغه مکان، زمان، سنگینی و سبکی، جاگیری، مشکلات خرید و امانت را تا حد بسیار زیادی حل کرده است (حاجی زین‌العابدینی، ۱۳۸۹، ص ۱۱). اما از سوی دیگر نتایج پژوهش نورا و همکاران (۱۳۹۵) در زمینه تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علمی- کاربردی شهرستان دورود نشان داد که مهم‌ترین عامل بازدارنده دانشجویان از مطالعه، استفاده بی‌رویه و ناصحیح از شبکه‌های اجتماعی مجازی است.

علاوه بر اینکه نتایج پژوهش‌های انجام شده در زمینه رابطه شبکه‌های اجتماعی با رواج مطالعه در بین کاربران این شبکه‌ها تصویر روشنی از نقش مثبت یا منفی این شبکه‌ها در زمینه مطالعه به دست نمی‌دهد، این سوال نیز مطرح می‌شود که نقش شبکه‌های اجتماعی در افزایش یا کاهش مطالعه آیا محدود به مطالعه الکترونیکی و در محیط مجازی است یا استفاده از شبکه‌های اجتماعی می‌تواند در میزان مطالعه منابع چاپی نیز نقش مثبت یا منفی داشته باشند.

با توجه به رواج روزافزون شبکه‌های اجتماعی در میان مردم، و نیز دسترسی آسان و رایگان به منابع اطلاعاتی، یکی از راه‌های ترویج فرهنگ مطالعه، استفاده از شبکه‌های اجتماعی است. بنابراین، نقش شبکه‌های مجازی بر مطالعه الکترونیکی و چاپی و ارائه راهکارهایی برای غلبه بر مشکلات موجود در زمینه ترویج کتابخوانی الکترونیکی و چاپی بهتر است بررسی شود. لذا، پژوهش حاضر با هدف تعیین نقش شبکه‌های اجتماعی بر میزان مطالعه الکترونیکی و چاپی دانشجویان و نیز عوامل تأثیرگذار بر کاهش و افزایش مطالعه دانشجویان و شناسایی مشکلات دانشجویان در مطالعه الکترونیکی و چاپی، درصدد است به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

۱) دانشجویان مورد مطالعه تا چه میزان از انواع شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند؟

۲) استفاده از شبکه‌های اجتماعی در میزان مطالعه الکترونیکی درسی و غیر درسی در بین دانشجویان مورد مطالعه تا چه حد نقش دارند؟

۳) استفاده از شبکه‌های اجتماعی در میزان مطالعه منابع چاپی درسی و غیر درسی در بین دانشجویان مورد مطالعه تا چه حد نقش دارند؟

- (۴) شبکه‌های اجتماعی تا چه میزان در ایجاد عادت به مطالعه دانشجویان مورد مطالعه نقش دارند؟
- (۵) دانشجویان مورد مطالعه در شبکه‌های اجتماعی برای مطالعه الکترونیکی و چاپی با چه مشکلاتی روبرو هستند؟

## ۲. روش‌شناسی

این پژوهش با روش پیمایشی - تحلیلی از نوع کاربردی انجام شده است. جامعه آماری شامل دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی تهران (۳۰۳۲ نفر) بود. با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی ساده تعداد ۲۱۶ دانشجو مورد آزمون قرار گرفتند که با توجه به نقص در پاسخ‌دهی به یکی از پرسشنامه‌ها، آن پرسشنامه حذف و در نهایت تعداد ۲۱۵ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته است، پرسشنامه شامل ۵۰ سوال بوده که در مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از بسیار کم (نمره ۱)، کم (نمره ۲)، متوسط (نمره ۳)، زیاد (نمره ۴)، خیلی زیاد (نمره ۵) مورد سنجش قرار گرفته است. داده‌های گردآوری شده از پرسشنامه‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS در دو سطح توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بخش آمار توصیفی با استفاده از نمودارهای مناسب به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی افراد مورد پژوهش پرداخته شد، علاوه بر آن برای جداول فراوانی و درصد و نیز جهت توصیف هر یک از متغیرها از میانگین و انحراف معیار استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش T تک‌نمونه‌ای، و آزمون مجذور k استفاده شد. این در حالی است که جهت مقایسه شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده توسط دانشجویان مورد مطالعه و مشکلات آنان برای مطالعه الکترونیکی و چاپی در شبکه‌های اجتماعی نتایج آزمون فریدمن<sup>۱</sup> به صورت مجزا ارائه شد.

## ۳. یافته‌های پژوهش

در این قسمت، یافته‌های استخراج شده از پرسشنامه‌های پژوهش در قالب اطلاعات آماری ارائه و مورد بررسی قرار می‌گیرد.

بررسی وضعیت تاهل دانشجویان مورد مطالعه: از میان ۲۱۵ دانشجو، حدود ۵۲/۳ درصد

(۱۱۲ نفر) متاهل و ۴۷/۲ درصد (۱۰۱ نفر) مجرد بوده‌اند. ۰/۵ درصد نیز (۱ نفر) مطلقه می‌باشند.

در این میان، یک نفر از دانشجویان وضعیت تاهل خود را مشخص نکرده بود.

بررسی میزان سن دانشجویان مورد مطالعه: حدود ۲۸/۳ درصد (۶۰ نفر) بیست تا بیست و پنج سال دارند، ۲۲/۲ درصد (۴۷ نفر) سنشان چهل و یک سال و بالاتر از آن می‌باشد. ۱۹/۳ درصد (۴۱ نفر) بیست و شش تا سی سال، سن دارند، ۱۷ درصد (۳۶ نفر) دانشجویان سنشان مابین سی و شش سال، ۱۳/۲ درصد (۲۸ نفر) دانشجویان سنشان مابین سی و شش تا چهل سال است. سه نفر از دانشجویان مورد مطالعه میزان سن خود را گزارش نداده بودند. اکثر دانشجویان مورد مطالعه یعنی ۹۵/۸ درصد (۲۰۴ نفر) در شبکه‌های اجتماعی عضویت دارند، در حالی که تنها ۴/۲ درصد (۹ نفر) دانشجویان در هیچ یک از شبکه‌های اجتماعی عضویت ندارند. دو نفر از دانشجویان مورد مطالعه این سوال را بدون پاسخ گذاشته بودند. در میان فراوانی‌های مشاهده شده و مورد انتظار تفاوت معناداری وجود داشته و دانشجویان مورد مطالعه به صورت معناداری اعتقاد دارند که از شبکه‌های اجتماعی سه تا چهار ساعت در روز استفاده می‌کنند.

### ۳-۱. سوال اول: دانشجویان مورد مطالعه تا چه میزان از انواع شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند؟

شبکه‌های اجتماعی نسل جدیدی از وبسایت‌های اینترنتی هستند که کاربران اینترنتی حول محور مشترکی به صورت مجازی دور یکدیگر جمع می‌شوند و اجتماعات بر خط را تشکیل می‌دهند. در پژوهش حاضر شبکه‌های اجتماعی: لاین<sup>۱</sup>، تلگرام<sup>۲</sup>، اینستاگرام<sup>۳</sup>، تانگو<sup>۴</sup>، گوگل پلاس<sup>۵</sup>، یوتیوب<sup>۶</sup>، سروش<sup>۷</sup>، بیسفون<sup>۸</sup>، آی‌گپ<sup>۹</sup>، ویسپی<sup>۱۰</sup>، مورد سنجش قرار گرفتند که نتایج آن

- 
1. Line
  2. Telegram
  3. Instagram
  4. Tango
  5. Google +
  6. YouTube
  7. Soroush
  8. Bisphone
  9. iGap
  10. Wispi

در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود:

جدول ۱. انواع شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده توسط دانشجویان مورد مطالعه

| ردیف | ویژگی‌های آماری شبکه‌های اجتماعی | میانگین | انحراف معیار | خطای معیار | کمترین نمره | بیشترین نمره | میانگین رتبه‌ها | تعداد | $\chi^2$ | درجه آزادی | سطح معناداری |
|------|----------------------------------|---------|--------------|------------|-------------|--------------|-----------------|-------|----------|------------|--------------|
| الف  | لاین                             | ۰/۰۷    | ۰/۲۵         | ۰/۰۲       | ۰           | ۱            | ۴/۷             | ۲۱۵   | ۱۳۶۸/۲۶  | ۹          | ۰/۰۰۰        |
| ب    | تلگرام                           | ۰/۹۶    | ۰/۱۹         | ۰/۰۱       | ۰           | ۱            | ۹/۱۸            |       |          |            |              |
| ج    | اینستاگرام                       | ۰/۸۱    | ۰/۳۹         | ۰/۰۳       | ۰           | ۱            | ۸/۴۴            |       |          |            |              |
| د    | تانگو                            | ۰/۰۱    | ۰/۱۲         | ۰/۰۱       | ۰           | ۱            | ۴/۴۴            |       |          |            |              |
| ه    | گوگل پلاس                        | ۰/۰۷    | ۰/۲۶         | ۰/۰۲       | ۰           | ۱            | ۴/۷۴            |       |          |            |              |
| و    | یوتیوب                           | ۰/۲۸    | ۰/۴۵         | ۰/۰۳       | ۰           | ۱            | ۵/۷۷            |       |          |            |              |
| ز    | سروش                             | ۰/۰۳    | ۰/۱۸         | ۰/۰۱       | ۰           | ۱            | ۴/۵۳            |       |          |            |              |
| ح    | بیسفون                           | ۰/۰۱    | ۰/۰۷         | ۰/۰۱       | ۰           | ۱            | ۴/۳۹            |       |          |            |              |
| ط    | آی گپ                            | ۰/۰۱    | ۰/۱          | ۰/۰۱       | ۰           | ۱            | ۴/۴۲            |       |          |            |              |
| ی    | ویسپی                            | ۰/۰۱    | ۰/۰۷         | ۰/۰۱       | ۰           | ۱            | ۴/۳۹            |       |          |            |              |

یافته‌ها نشان داد که از بین ده شبکه اجتماعی مورد استفاده توسط دانشجویان مورد مطالعه، میانگین شبکه اجتماعی تلگرام ( $\bar{x}=0/96$ ) به طور آشکاری بیش از سایر شبکه‌های اجتماعی بوده، اما چهار شبکه اجتماعی تانگو، بیسفون، آی گپ و ویسپی به یک میزان کمترین میانگین ( $=0/01$ ) را در بین این شبکه‌های اجتماعی به خود اختصاص داده بودند. با این حال، سایر یافته‌های مندرج در جدول ۱، گویای این است که بین میانگین رتبه شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده توسط دانشجویان مورد مطالعه تفاوت‌هایی وجود دارد، به گونه‌ای که میانگین رتبه شبکه اجتماعی تلگرام ( $\bar{x}_j=9/18$ ) از میانگین رتبه سایر شبکه‌های اجتماعی مورد بررسی در این پژوهش بیشتر است. توزیع آزمون فریدمن با درجه آزادی  $d.f = k-1$  تقریباً با توزیع آزمون مجذورکا با همان درجه آزادی یکسان می‌باشد. مقدار آزمون فریدمن محاسبه شده ( $\chi^2_p=1368/26$ ) از مقدار آزمون مجذورکای جدول ۱ ( $\chi^2=21/67$ ) با درجه آزادی ۹ در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ بزرگ‌تر است. در نتیجه می‌توان چنین عنوان نمود که مابین شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده توسط دانشجویان مورد مطالعه تفاوت معناداری وجود دارد. در مجموع باید گفت، دانشجویان مورد

مطالعه، از شبکه اجتماعی تلگرام در مقایسه با سایر شبکه‌های اجتماعی مورد بررسی، بیشتر استفاده می‌نمایند.

### ۳-۲. سوال دوم: استفاده از شبکه‌های اجتماعی در میزان مطالعه الکترونیکی درسی و غیر درسی در بین دانشجویان مورد مطالعه تا چه حد نقش دارند؟

امروزه با توجه به گسترش استفاده از شبکه‌های اجتماعی در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی، در پژوهش حاضر استفاده از آن در میزان مطالعه الکترونیکی درسی و غیر درسی مورد سنجش قرار گرفت که نتایج آن در جدول شماره ۲ قابل مشاهده است.

جدول ۲. میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی توسط دانشجویان

| متغیر                                                                 | ویژگیهای آماری | میانگین | انحراف معیار | تعداد | میانگین فرضی | تفاضل میانگین‌ها | t    | درجه آزادی | احتمال خطا |
|-----------------------------------------------------------------------|----------------|---------|--------------|-------|--------------|------------------|------|------------|------------|
| میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی |                | ۳۶/۳۲   | ۷/۷۵         | ۲۱۵   | ۳۳           | ۳/۳۲             | ۶/۲۸ | ۲۱۴        | ۰/۰۰۰      |

با توجه به اینکه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی توسط دانشجویان مورد مطالعه، در پرسشنامه مورد استفاده در پژوهش شامل ۱۱ سؤال در مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای از ۱ تا ۵ بوده، بنابراین، دامنه نمرات آن مابین ۱۱ الی ۵۵ با میانگین فرضی ۳۳ می‌باشد. همانطور که نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد، میانگین حاصل از میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی ( $\bar{x}=36/32$ ) حدود ۳/۳۲ واحد از میانگین فرضی ( $\bar{x}=33$ ) بیشتر است. همچنین نتایج بدست آمده از آزمون t تک متغیری نیز نشان‌دهنده آن است که مابین میانگین‌های مشاهده شده و فرضی تفاوت معناداری در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ وجود دارد ( $P<0/01$  و  $t_{214}=6/28$ ). بنابراین، می‌توان چنین عنوان نمود که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی توسط دانشجویان مورد مطالعه به صورت معناداری بالاتر از حد متوسط بوده و دانشجویان مورد مطالعه در دانشکده علوم انسانی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی تهران چنین اظهار نموده‌اند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی تا حد زیادی (۵۵ درصد) نقش دارد.



### ۳-۳. سوال سوم: شبکه‌های اجتماعی در میزان مطالعه منابع درسی و غیر درسی چاپی در بین دانشجویان تا چه حد نقش دارند؟

در این پرسش استفاده از شبکه‌های اجتماعی در میزان مطالعه منابع درسی و غیر درسی چاپی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج آن در جدول شماره ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳. میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعه منابع درسی و غیردرسی چاپی توسط دانشجویان

| متغیر                                                                 | ویژگیهای آماری | میانگین | انحراف معیار | تعداد | میانگین فرضی | تفاضل میانگین‌ها | t   | درجه آزادی | احتمال خطا |
|-----------------------------------------------------------------------|----------------|---------|--------------|-------|--------------|------------------|-----|------------|------------|
| میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعه منابع درسی و غیردرسی چاپی | ۴۹/۵۱          | ۱۱/۲۱   | ۲۱۵          | ۴۸    | ۱/۵۱         | ۱/۹۷             | ۲۱۴ | ۰/۰۵۰      |            |

به دلیل آنکه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعه منابع درسی و غیردرسی چاپی توسط دانشجویان مورد مطالعه در پرسشنامه پژوهش شامل ۱۶ سؤال در مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای از ۱ تا ۵ بوده است، بنابراین، دامنه نمرات آن مابین ۱۶ الی ۸۰ با میانگین فرضی ۴۸ می‌باشد. همانطور که نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد، میانگین کسب شده از میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعه منابع درسی و غیردرسی چاپی ( $\bar{x}=49/51$ ) در حدود ۱/۵۱ واحد از میانگین فرضی ( $\bar{x}=48$ ) بیشتر است. با این وجود نتایج حاصل از آزمون t تک متغیری نشان داد که مابین میانگین‌های مشاهده شده و فرضی، تفاوت معناداری در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ وجود ندارد ( $P=0/050$  و  $t_{214}=1/97$ ). بنابراین، می‌توان چنین عنوان نمود که از دیدگاه دانشجویان مورد مطالعه در دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی تهران، شبکه‌های اجتماعی در مطالعه چاپی درسی و غیردرسی به میزان متوسط (۵۲ درصد) نقش دارند و کمتر از مطالعه الکترونیکی است.

### ۳-۴. سوال چهارم: شبکه‌های اجتماعی تا چه میزان در ایجاد عادت به مطالعه دانشجویان مورد مطالعه نقش دارند؟

با توجه به افزایش خواندن‌های دیجیتالی و افزایش تقاضا برای آن، پژوهش حاضر به بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی در ایجاد عادت به مطالعه دانشجویان مورد مطالعه پرداخت و نتایج

یافته‌های پژوهش در جدول ۴ نشان داده شده است:

جدول ۴. میزان نقش شبکه‌های اجتماعی در ایجاد عادت به مطالعه در بین دانشجویان

| متغیر | ویژگیهای آماری                                                                  | میانگین | انحراف معیار | تعداد | میانگین فرضی | تفاضل میانگین‌ها | t    | درجه آزادی | احتمال خطا |
|-------|---------------------------------------------------------------------------------|---------|--------------|-------|--------------|------------------|------|------------|------------|
|       | میزان نقش شبکه‌های اجتماعی در ایجاد عادت به مطالعه در بین دانشجویان مورد مطالعه | ۱۳/۲۵   | ۳/۴۱         | ۲۱۵   | ۱۲           | ۱/۲۵             | ۵/۳۹ | ۲۱۴        | ۰/۰۰۰      |

از آنجا که میزان نقش شبکه‌های اجتماعی در ایجاد عادت به مطالعه در بین دانشجویان مورد مطالعه در پرسشنامه پژوهش حاوی ۴ سؤال در مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای از ۱ تا ۵ بوده است، از این رو، دامنه نمرات آن مابین ۴ الی ۲۰ با میانگین فرضی ۱۲ می‌باشد. همانگونه که از نتایج جدول ۴ استنباط می‌شود، میانگین حاصل از میزان نقش شبکه‌های اجتماعی در ایجاد عادت به مطالعه ( $\bar{x}=13/25$ ) در مقایسه با میانگین فرضی ( $\bar{x}=12$ ) در حدود ۱/۲۵ واحد بیشتر است. نتایج آزمون t تک متغیری نیز در این زمینه نشان داد که مابین این دو میانگین تفاوت معناداری در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ وجود دارد ( $P < 0/01$  و  $t_{214} = 5/39$ ). پس می‌توان چنین عنوان نمود که میزان نقش شبکه‌های اجتماعی در ایجاد عادت به مطالعه در بین دانشجویان مورد مطالعه، به صورت معناداری بالاتر از حد متوسط بوده و دانشجویان مورد مطالعه در دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی تهران بر این باور بوده‌اند که شبکه‌های اجتماعی تا حد زیادی (۵۵ درصد) در ایجاد عادت به مطالعه آنها نقش دارند.

### ۳-۵. سؤال پنجم: دانشجویان مورد مطالعه در شبکه‌های اجتماعی برای مطالعه الکترونیکی

#### و چایی با چه مشکلاتی روبرو هستند؟

غیرقابل لمس بودن متن دیجیتالی می‌تواند ذهن خواننده را در بازسازی صفحه‌بندی فیزیکی متن به چالش بکشد و مانع از نگاه اجمالی خواننده به متن و نیز دسترسی و یافتن اطلاعات متنی می‌شود. در این بخش مشکلات مطالعه الکترونیکی و چایی دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی بررسی و نتایج حاصل از پژوهش در جدول ۵ نشان داده شده است:

جدول ۵. بررسی مشکلات دانشجویان مورد مطالعه در شبکه‌های اجتماعی  
برای مطالعه الکترونیکی و چاپی

| مشکلات | ویژگیهای آماری                                     | میانگین | انحراف معیار | خطای معیار | کمترین نمره | بیشترین نمره | میانگین رتبه‌ها | تعداد | $x^2$ | درجه آزادی | سطح معناداری |
|--------|----------------------------------------------------|---------|--------------|------------|-------------|--------------|-----------------|-------|-------|------------|--------------|
| ۱      | کندی اینترنت                                       | ۳/۳۷    | ۱/۲۴         | ۰/۰۹       | ۱           | ۵            | ۳/۸۱            | ۲۱۵   | ۱۶۷/۱ | ۵          | ۰/۰۰۰        |
| ۲      | قیمت بالای اینترنت                                 | ۳/۰۷    | ۱/۲۴         | ۰/۰۸       | ۱           | ۵            | ۳/۳۶            |       |       |            |              |
| ۳      | فیلترینگ                                           | ۳/۸۳    | ۱/۱۲         | ۰/۰۸       | ۱           | ۵            | ۴/۴۸            |       |       |            |              |
| ۴      | قیمت بالای منابع چاپی                              | ۳/۳۱    | ۱/۰۳         | ۰/۰۷       | ۱           | ۵            | ۳/۶             |       |       |            |              |
| ۵      | عدم آشنایی با سایت‌های سفارش اینترنتی کتاب         | ۲/۷۷    | ۱/۱۹         | ۰/۰۸       | ۱           | ۵            | ۲/۸۵            |       |       |            |              |
| ۶      | نبود منابع موردنظر در سایت‌های سفارش اینترنتی کتاب | ۲/۸۴    | ۱/۱۳         | ۰/۰۸       | ۱           | ۵            | ۲/۹             |       |       |            |              |

یافته‌های پژوهش نشان داد که از میان شش مشکل دانشجویان مورد مطالعه در شبکه‌های اجتماعی برای مطالعه الکترونیکی و چاپی، فیلترینگ، میانگین بالاتری را ( $\bar{x}=3/83$ ) در مقایسه با سایر مشکلات مطرح شده نشان داده، و این در حالی است که کمترین میانگین نیز مربوط به مشکل عدم آشنایی با سایت‌های سفارش اینترنتی کتاب ( $\bar{x}=2/77$ ) است. دیگر داده‌های مندرج در جدول ۵ حکایت از آن دارد که مابین میانگین رتبه مشکلات دانشجویان مورد مطالعه در شبکه‌های اجتماعی برای مطالعه الکترونیکی و چاپی تفاوت‌هایی وجود دارد. به طوری که میانگین رتبه فیلترینگ ( $\bar{x}_j=4/48$ ) نسبت به میانگین رتبه سایر مشکلات مطرح شده در این زمینه، به صورت بارزی بیشتر است. همچنین یافته‌های بدست آمده از آزمون فریدمن نیز بیانگر آن بود که مقدار محاسبه شده ( $x^2_r=167/1$ ) از مقدار آزمون مجذورکای بحرانی ( $x^2_{\alpha}=15/09$ ) با درجه آزادی ۵ در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱، بزرگ‌تر بوده، از این‌رو می‌توان عنوان نمود که مابین مشکلات دانشجویان مورد مطالعه در شبکه‌های اجتماعی برای مطالعه الکترونیکی و چاپی تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به نتایج حاصل می‌توان چنین نتیجه گرفت که دانشجویان مورد مطالعه در دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی تهران اعتقاد دارند که در شبکه‌های اجتماعی، مشکل فیلترینگ در مقایسه با سایر مشکلات عنوان شده، مانعی برای مطالعه الکترونیکی و چاپی دانشجویان است.

#### ۴. نتیجه گیری

در جهان صنعتی مردم غالباً دانش مورد نیاز برای امور جاری خود را از رسانه های جمعی (رادیو، تلویزیون، شبکه های اجتماعی) دریافت می کنند (فیدر، ۱۳۸۰، ص ۸۵). شبکه های اجتماعی یکی از تاثیرگذارترین سرویس های ارائه شده در اینترنت می باشد که به نوبه خود تحول شگرفی را در نظام اجتماعی کشورهای جهان ایجاد کرده است. تحول در حوزه مطالعه متون و منابع نیز یکی از پیامدهای رواج استفاده از شبکه های اجتماعی است. یکی از اهداف شبکه های اجتماعی، آماده سازی بستر مناسب برای دستیابی به دانش مطالعه و افزایش سطح سرانه مطالعه از طریق کتاب های الکترونیکی و چاپی برای تک تک افراد جامعه است. لذا، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش شبکه های مجازی بر مطالعه الکترونیکی و چاپی و ارائه راهکارهایی برای غلبه بر مشکلات موجود در زمینه ترویج کتابخوانی الکترونیکی و چاپی انجام شد، نتایج نشان داد:

در مجموع دانشجویان از شبکه های اجتماعی مابین سه تا چهار ساعت در روز استفاده می کنند. از بین ده شبکه اجتماعی مورد استفاده توسط دانشجویان، میانگین شبکه اجتماعی تلگرام (۰/۹۶) به طور آشکاری بیش از سایر شبکه های اجتماعی بوده، اما چهار شبکه اجتماعی تانگو، بیسفون، آی گپ و ویسپی به یک میزان، کمترین میانگین (۰/۰۱) را در بین این شبکه های اجتماعی به خود اختصاص داده اند. نتایج این پژوهش در ساعات استفاده از شبکه های اجتماعی با پژوهش صراف زاده و علوی (۱۳۹۲) هم سو بود. در انواع شبکه های اجتماعی نیز با پژوهش های یعقوبی (۱۳۹۶)، میرزایی و همکاران (۱۳۹۵) هم سو بود. یعقوبی در پژوهش خود نشان داد که دانشجویان بیشترین استفاده را از شبکه های اجتماعی تلگرام دارند. پژوهش میرزایی و همکاران حاکی از آن بود که (۷۰٪) دانشجویان بیش از یک ساعت از شبکه های اجتماعی استفاده می کنند. از بین شبکه های اجتماعی، تلگرام با (۶/۷٪) بیشترین استفاده را بین پاسخگویان داشت.

میزان استفاده از امکانات شبکه های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی توسط دانشجویان مورد مطالعه به صورت معناداری بالاتر از حد متوسط است. امکانات شبکه های اجتماعی، در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی تا حد زیادی (۵۵ درصد) نقش دارد. این نتایج با پژوهش میرزایی و همکاران (۱۳۹۵) غیر هم سو بود.

میزان استفاده از امکانات شبکه های اجتماعی در مطالعه منابع چاپی درسی و غیردرسی توسط

دانشجویان مورد مطالعه به صورت معناداری در سطح متوسط بوده و دانشجویان از امکانات شبکه‌های اجتماعی برای مطالعه منابع چاپی درسی و غیردرسی در سطح متوسط (۵۲ درصد) بهره می‌گیرند. نتایج این بخش با پژوهش دادگران (۱۳۹۶) هم‌سو نیست. نتایج پژوهش دادگران حاکی از آن بود که عضویت در شبکه‌های اجتماعی، باعث افزایش هدایت کاربران به استفاده از امکانات شبکه‌های اجتماعی در امر مطالعه در شبکه‌ها شده است. اکثر پاسخ‌گویان ابراز کرده‌اند که معرفی و نقد کتاب جدید در شبکه‌های اجتماعی، آنها را به خواندن آن ترغیب می‌کند.

میزان نقش شبکه‌های اجتماعی در ایجاد عادت به مطالعه در بین دانشجویان مورد بررسی، به صورت معناداری بالاتر از حد متوسط بوده و دانشجویان مورد مطالعه معتقدند که شبکه‌های اجتماعی تا حد زیادی (۵۵ درصد) در ایجاد عادت به مطالعه در آنها نقش دارند. این نتایج با پژوهش اسکندری، احمدی فرد و حیدری (۱۳۹۵) هم‌سو است. یافته‌ها نشان داد که شبکه‌های اجتماعی با ماهیت خاصی که دارند باعث افزایش میل و رغبت به مطالعه می‌شوند. با توجه به سپری شدن مدت زمان زیادی از وقت خانواده‌ها در شبکه‌های مجازی از یک‌سو و اشتیاق جوانان به مطالعه الکترونیکی از سوی دیگر، می‌بایست برای کتاب‌ها جایگاهی شایسته در شبکه‌های اجتماعی فراهم کرد تا راهی برای ترغیب بیشتر جوانان به مطالعه مفید و جهت‌دار باشد.

از میان شش مشکل دانشجویان مورد مطالعه در شبکه‌های اجتماعی برای مطالعه الکترونیکی و چاپی، فیلترینگ میانگین بالاتری را (۳/۸۳) در مقایسه با سایر مشکلات مطرح شده، نشان داده و دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی با مشکل فیلترینگ در مقایسه با سایر مشکلات عنوان شده جهت مطالعه الکترونیکی و چاپی بیشتر مواجه می‌شوند. نتایج این بخش با پژوهش‌های هتفه و سومپتا<sup>۱</sup> (۲۰۱۱) غیر هم‌سو است. در پژوهش‌های یاد شده، دانشجویان مهم‌ترین مشکلات در شبکه‌های اجتماعی را امنیت و حفظ حریم خصوصی حساب‌های کاربری‌شان، معرفی کرده‌اند.

با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهادهای زیر می‌تواند قابل تأمل باشد:

در زمینه انجام پژوهش‌های دانشگاهی و سازمانی نیز پیشنهاد پژوهش حاضر این است که ظرفیت‌های مختلف این شبکه‌ها مورد توجه قرار گیرد. می‌توان از رشد کاربران این شبکه‌ها استفاده و تأثیرات آنها را بر مسائل مختلف دستمایه پژوهش قرار داد. همچنین موضوع «مطالعه»

نیز با توجه به اهمیت آن بسیار کم مورد تحقیق قرار گرفته که پیشنهاد پژوهش حاضر، مد نظر قرار دادن این اولویت پژوهشی است.

پیشنهاد می‌شود بررسی وسیعی درباره عادت رفتاری مطالعه در شبکه‌های اجتماعی در بین افراد جامعه با مشخصه‌های سنی، فرهنگی، سطح دانش و تحصیلات مختلف انجام شود. چنین مطالعه‌ای کمک خوبی به ترسیم وضعیت فعلی رفتار خواندن، با در نظر گرفتن عوامل موثر در این فرایند، به منظور سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مطالعه در شبکه‌های اجتماعی به صورت اثربخش خواهد بود.

کتابخانه‌ها نقش بسیار مهمی در رشد و گسترش کتابخوانی ایفا می‌کنند. کتابخانه‌ها می‌توانند با اشتراک گذاشتن فهرست مخزن کتاب‌های خود، کاربران این شبکه‌ها را به سوی خود جذب و در نهایت باعث افزایش جامعه کتابخوان و ترویج کتابخوانی شوند.

با انجام تحقیقات موردی بنا بر ساختار آموزشی و فرهنگی کشور و در نظر گرفتن امکانات فناوری، می‌توان به استنتاج خوبی از راهکارهای اجرایی در مورد تشویق و ارتقاء سطح خواندن منابع الکترونیکی در شبکه‌های اجتماعی نسبت به چاپی در کشور دست یافت.

## منابع

۱. آذرنگ، ع. (۱۳۸۷). کتاب و کتابخوانی. تاریخ نشر کتاب در ایران، ۶۸-۶۹: ۲۳۸-۲۵۰.
۲. اسکندری، ز.؛ احمدی‌فرد، ه.؛ حیدری، ی. (۱۳۹۵). شبکه‌های مجازی، گامی به سوی ترویج و اشاعه فرهنگ مطالعه و کتابخوانی. در: زنجان: کنفرانس منطقه‌ای فرهنگ مطالعه و کتابخوانی، آسیب‌شناسی و راهکارها.
۳. ترکیان تبار، م. (۱۳۸۴). بررسی میزان گرایش به مطالعه غیر درسی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود. پژوهشنامه تربیتی، ۴ (۴): ۱-۲۸.
۴. حاجی زین‌العابدینی، م. (۲ آبان ۱۳۸۹). کتاب‌خوانی مدرن. روزنامه اطلاعات، ۲۸۸۸۰: ۱۱.
۵. دادگران، م.؛ خرازی آذر، ر.؛ دبleshکی، ف. (۱۳۹۶). نقش شبکه‌های اجتماعی بر ترویج فرهنگ کتابخوانی (مطالعه موردی: دنبال‌کنندگان صفحه کتابدونی در شبکه اجتماعی اینستاگرام). راهبرد اجتماعی‌فرونگی، ۶ (۲۲): ۲۱۲-۲۱۰.
۶. صرافزاده، م.؛ علوی، س. (۱۳۹۲). جایگاه شبکه‌های اجتماعی آنلاین در میان دانشجویان کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی. تعامل انسان و اطلاعات، ۱ (۱): ۴۴-۵۶.
۷. فیدر، ج. (۱۳۸۰). جامعه اطلاعاتی. ترجمه علی راد باوه و عباس گیلوری. تهران: نشر کتابدار
۸. میرزایی، م.؛ رحیمی، ص.؛ مرادی، م. (۱۳۹۵). بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی در تبادل‌های علمی (مطالعه موردی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه رازی). کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۹ (۷۳): ۱۰۸-۱۳۰.
۹. نورا، ن. و دیگران (۱۳۹۵). تاثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علمی کاربردی شهرستان دورود. در: تهران: دومین کنفرانس بین‌المللی یافته‌های نوین علوم و تکنولوژی، ص ۵۵-۶۲.
۱۰. یعقوبی، ج. (۱۳۹۶). کتاب‌های الکترونیکی در کتابخانه‌ها. نما، ۴ (۴).
11. Haneefa, K. Mohamed; Sumitha E (2011). Perception and Use of Social Networking Sites by the Students of Calicut University. *Journal of Library & Information Technology*, 31 (4).

## References

1. Azarang, A. (2008). Book and Reading. *Book Publishing Date in Iran*, 68 - 69: 238 - 250. [In Persian]
2. Dadgaran, M.; Kharazi Azar, R. & Debleshki, F. (2017). The Role of Social Networks in Promoting the Culture of Reading (Case Study; Followers of the Library Page on the Instagram Social Network). *Quarterly Journal of Socio-Cultural Strategy*, 6 (22): 210-212. [In Persian]
3. Eskandari, Z.; Ahmadifard, H & Heidari, Y. (2015). **Virtual networks, a step towards promoting and spreading the culture of reading and reading books**. In: *Zanjan: Regional Conference on Reading Culture, Pathology and Strategies*. [In Persian]
4. Fieder, J. (2001). **Information Society**. Translated by Ali Rad Baveh & Abbas Gilwardi. Tehran: Librarian Publishing.
5. Haji Zeinolabedini, M. (2 November 2010 ). Modern Reading Book. *Ettelaat Newspaper*, No. 28880: 11. [In Persian]
6. Haneefa, K. Mohamed; Sumitha E (2011). Perception and Use of Social Networking Sites by the Students of Calicut University. *Journal of Library & Information Technology*, 31 (4).

7. Mirzaei, M.؛ Rahimi, S.؛ Moradi, M. (2016). The Role of Social Networks in Scientific Balance (Case Study of Graduate Students of Razi University). *Library and Information Science*, 19 (73): 108-130. [In Persian]
8. Nora, N. & et.al. (1395). **The effect of using virtual social networks on the academic performance of students of Doroud University of Applied Sciences**. In: *Tehran: The Second International Conference on New Findings in Science and Technology*, P. 55-62.
9. Sarrafzadeh, M.; Alavi, S. (2013). The place of online social networks among MSc students in information science and ontology. *Human interaction and information*, 1(1): 44-56. [In Persian]
10. Turkian, M. (2005). Evaluation of non-curricular study among students of Islamic Azad University of Dorood. *Education Research*, 4 (4):1-28. [In Persian]
11. Yaghoubi, J. (1396). Electronic Books in Libraries. *NAMA*, 4 (4). [In Persian]

#### استاد به این مقاله:

DOI: 10.22091/stim.2020.4311.1305

صمیمی، میترا؛ قبادی ترا، حدیقه؛ حریری، نجلا (۱۳۹۹). نقش شبکه‌های اجتماعی در میزان مطالعه الکترونیکی و چاپی (مطالعه موردی: دانشجویان دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی). *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۶ (۲): ۷۳-۸۸